

CODRUȚA COZMA, *Elemente de pragmastilistică și de retorică în opera lui Mihail Sadoveanu*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2024, 319 p.

Volumul *Elemente de pragmastilistică și de retorică în opera lui Mihail Sadoveanu* reprezintă materializarea tezei de doctorat a Codruței Cozma, realizată sub îndrumarea prof. univ. dr. habil. Daiana Felecan. Autoarea îi propune cititorului avizat (și nu numai) să fie martor al unei cercetări pertinente, după cum însăși coordonatoarea lucrării afirmă în *Prefață*: „Caracterizată prin sobrietate, formă îngrijită și, mai important decât orice, stil bine strunit [...], o astfel de perspectivă asupra scrisului lui Sadoveanu este educativă, ea sporind numărul lucrărilor de specialitate consacrate operei autorului” (p. 17).

Înscriindu-se pe linia lui Eugen Coșeriu, care credea că, după cum „filologul trebuie să fie într-o câțva lingvist, este necesar ca și lingvistul să fie puțin filolog” (Eugenio Coșeriu, *Introducere în lingvistică*, traducere de Elena Ardeleanu și Eugenia Bojoga, Cluj, Editura Echinox, 1995, p. 16), autoarea cere cititorului să nu fie satisfăcut cu o lectură de suprafață, ancorată numai în interpretări și comentarii personale, nefondate teoretic, ci să se aventureze în subsolurile materialului scriitoricesc, devenind martor al unui riguros proces de disecție textuală. Analiza vizează patru romane scrise de Mihail Sadoveanu, și anume *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, *Nicoară Potcoavă*, *Creanga de aur* și *Frații Jderi*, și face apel în permanență la instrumentele metodologice anunțate de autoare încă din titlu și care sunt punctate cu multă claritate în primul capitol.

Adâncindu-se treptat în analiză, cercetătoarea stabilește mai întâi cadrul teoretic ce va sta la baza lucrării. În această parte a studiului, acoperită de capitolul al II-lea, intitulat *Discursul romanului istoric sadovenian*, autoarea reușește să ancoreze temeinic lucrarea în literatura de specialitate, prin trimiteri relevante la autori de marcă, atât autohtoni, cât și străini: Dan Sperber și Deirdre Wilson, Daiana Felecan, Daniela Roventă-Frumușani, Dominique Maingueneau, Mihail Bahtin, Marilyn Randall, Paul Cornea, Rodica Zafiu etc.

Discursul se desfășoară organic, plecând de la general înspre particular. În mod concret, analiza debutează cu prezentarea discursului literar și a elementelor convenționale care îl alcătuiesc (instituția literarității, existența instanțelor discursive abstracte, contextul, ficționalitatea și transtextualitatea). Este bine cunoscut faptul că, după cum punctează și Codruța Cozma, discursul literar, care poartă invariabil „amprenta originalității și a personalității autorului” (p. 29), „caută să-i transmită receptorului un mesaj care să genereze o emoție, scopul său fundamental fiind cel comunicativ” (p. 29). Subcapitolul al doilea este centrat asupra discursului narativ, care, spre deosebire de cel literar, are calitatea de a aparține eminent naratorului, așadar celui care, sub diverse forme, face cititorului cunoscute cele petrecute. Restrângând și mai mult aria focalizată, cercetarea se oprește, în subcapitolul al treilea, asupra discursului sadovenian. Personajele și naratorul, deopotrivă, întrebuințează un limbaj conform căruia cuvintele, expresiile, construcțiile lexicale de orice fel, ideile sunt alese cu grijă, astfel încât să oglindească realitatea socială și istorică a vremii și a locului.

Pornind de la modul cum abordează Gh. Bulgăr discursul sadovenian, autoarea inventariază caracteristicile discursului lui Sadoveanu, oferind exemple edificatoare. Principalele trăsături definitorii sunt limba populară, neologismele, metaforele, arhaismele și regionalismele, acestea două din urmă putând fi:

– lexicale, provenind din diferite domenii ale existenței umane, precum: *armată* – *alvanit*, *hatman* (p. 39); dregătorii – *vornic*, *spătar* (p. 39); obiecte de vestimentație – *cabaniță*, *rantie*; universul domestic – *brudnic*, *ornic*; părțile corpului – *gâtiță*, *puricariu*;

medicina populară – *spânț, zburătoare*; elemente referitoare la spațiu – *cohalm, corhan*; fenomene atmosferice – *moloșag*; alimente – *naramză, pomeranț* ș.a. (p. 40);

– fonetice: [a] → [ă]: *năvrap*; [a] → [e]: *cămeșă*; [e] → [a]: *nacaz*; [e] → [ă]: *răzăș, cătră* (p. 43) etc.;

– morfologice: *Doamna și domnițele Radului-Vodă, făcutu-mi-am datoria, am fost căzut (rob), au fost purces (călărașii)* (p. 45).

În următoarea parte a capitolului se insistă asupra faptului că în limbajul personajelor avute în vedere sunt și termeni proveniți din limbile cu care acestea iau contact (turca sau greaca, de pildă). Unitatea de limbaj este o caracteristică a discursului sadovenian, dar ea nu neagă faptul că vorbirea personajelor este influențată de clasa socială căreia îi aparțin (boierime, negustorime, cler etc.). O parte însemnată din economia capitolului al doilea revine texemelor ca forme ale discursului repetat, dintre care merită să fie amintite cele religioase, cele aparținând culturii populare, texemele care fac trimitere la literatura universală și culturile.

Capitolul al III-lea, *Politețea – coordonată fundamentală a lumii sadoveniene*, propune o incursiune în discursul sadovenian, urmărind modul cum politețea se metamorfozează în limbajul personajelor din operele amintite. Plecând de la ideea general cunoscută că actul comunicării are drept scop „stabilirea unor relații interpersonale, limbajul având astfel o funcție tranzacțională” (p. 71), se afirmă că politețea „este un factor primordial în stabilirea sensului conversațional, iar încălcarea intenționată a maximelor (conversaționale, enunțate de H.P. Grice) de către emițător obligă receptorul să reconstituie sensul mesajului” (p. 73) și că „politețea este o strategie comunicativă individuală, pe care fiecare vorbitor o adaptează situației de comunicare” (p. 74). Cercetarea pornește de la maximele conversaționale ale lui Grice, apoi aduce în discuție teoria goffmaniană despre față, teoria lui Robin Lakoff, care „abordează sociopragmatic politețea și evidențiază faptul că aceasta trebuie tratată în conformitate cu regulile unui sistem lingvistic” (p. 74), pe cea a lui Penelope Brown & Stephen Levinson, care o „analizează din perspectiva intenției comunicative a locutorilor” (p. 76), precum și pe cele ale lui A. Wierzbicka și G. Leech, acesta din urmă analizând politețea ca fiind o „manifestare socială de grup prin care se cultivă respectul și aprecierea” (p. 78). Procesul de cercetare a politeții se oprește și la afirmația Tatiane Slama-Cazacu, sintetizate de autoare astfel (p. 83): orice act politicos este alcătuit din două elemente esențiale, și anume protejarea propriei „fețe” și a „feței” interlocutorului și asigurarea cadrului emoțional prielnic desfășurării dialogului.

Concretizările textuale urmează delimitării teoretice a conceptului investigat pe parcursul capitolului. În acest sens, autoarea înregistrează mai multe procedee (folosite cu precădere în cazul politeții negative), printre care: mecanisme de distanțare prin formulare pasivă sau impersonală (*ce dorește sfinția ta*, p. 93), formularea indirectă a actelor de limbaj (*să binevoiți a nu-l face să aștepte*, p. 93), glisările pronominale, iar ca procedee aditive sunt menționate utilizarea sistemului onorificelor, edulcorațiile de adresare preliminară, folosirea de elemente menite să anihileze posibila reacție negativă a interlocutorului, modalizarea prin verbe (*Dacă boier Vartic poștește...*, p. 94) și formulele reparatoare (*Poștește, cinstită gazdă, și ne iartă* [subl. a.] *pentru tulburarea ce-ți pricinui*, p. 95).

Poate mai mult decât celelalte capitole, capitolul al IV-lea, numit *Politețea și actele de vorbire*, pune în acord limbajul cu gestul, legătură intrinsecă procesului de interacțiune verbală: „Spre a-și atinge scopul urmărit, vorbitorul face uz de perspectiva pragmatică asupra comunicării” (p. 98). Omul, prin excelență ființă socială, este supus – el și, odată cu el, limbajul său – condițiilor sociale și morale. Acestea au darul de a modela – și în sens pozitiv, și în sens negativ – exprimarea, dovadă fiind cele două tipuri de expresii protocolare existente:

„pe de o parte, cele subordonate politeții pozitive, iar pe de alta, cele cuprinse de politețea negativă” (p. 100). Capitolul în discuție se ocupă de cercetarea unor categorii de acte verbale a căror dispunere (se pleacă de la salut și, trecând prin urare, mulțumire, scuză și rugămintă, se ajunge la poruncă) reflectă un crescendo al nivelurilor semantice.

Act care „marchează inițierea interacțiunii [...] și [care] este obligatoriu conform normelor de comportare civilizată” (p. 102), salutul este influențat nu numai de obiceiurile specifice zonei sau timpului în care trăiesc locutorii, ci și de „momentul când are loc interacțiunea, vârsta interlocutorilor, sexul vorbitorilor, statutul social al acestora, gradul de familiaritate a relațiilor interpersonale” (p. 105) și are funcții diverse: integratoare, rituală, conativă, referențială. Salutul cunoaște o vastă clasificare. Dintre clasele în care se divide, autoarea amintește salutul inițial, care marchează începutul dialogului, salutul raportat temporal (*Vă poftesc bună dimineața și bine v-am găsit!*, 107), salutul condiționat de diferiți factori (statut social sau vârstă), salutul simetric. De asemenea, dicotomia salut formal – salut informal și salutul final sunt forme pe care Codruța Cozma le identifică în limbajul personajelor sadoveniene. O subclasă de graniță, care precedă urarea și care marchează, așadar, interferențe între salut și urare, își găsește loc în clasificarea amintită (*Să trăiești întru mulți ani, măria ta*, p. 117), clasificare care se încheie cu semnalarea salutului marcat gestual (*Mă închin cu plecăciune*, p. 119).

Urarea are funcție ritualică și rol strategic și, din perspectivă pragmatolingvistică, funcție metalingvistică și funcție socială, având scopul de a „transmite sentimente pozitive față de receptor” (p. 123) și dorind „să atragă asupra acestuia evenimente cu un pronunțat potențial benefic” (p. 123–124). Și mulțumirea are o funcție ritualică, asemenea salutului și urării, și produce, de cele mai multe ori, o reacție, o replică-răspuns, fiind astfel „centrul unei structuri comunicative ternare” (p. 131).

Ori de câte ori echilibrul discursiv este deteriorat de una dintre părți, se face uz de scuză, modalitate de remediere a situației, de restabilire a armoniei. Autoarea semnalează cele trei etape ale scuzei: „ofensa, reparația și reacția la reparație” (p. 138). Dacă, în cazul mulțumirii, răspunsul poate lipsi uneori, în cazul scuzei, răspunsul este esențial, de el depinzând direcția în care se va îndrepta comunicarea. Scuza poate veni în urma unor ofense reale sau care se pot adevăra, a unor jigniri verbale sau nonverbale (*Rog să fii iertat dacă aceste două împrejurări mi se par deosebit de ciudate*, p. 139), *Iertați-ne și primiți ce avem*, p. 139). Urmând îndeaproape cele trei etape ale scuzei, funcțiile discursive ale acesteia sunt exprimarea regretului emițătorului, atenuarea potențialului amenințător al unui act posterior formulării scuzei și restabilirea echilibrului interacțional între locutori.

Odată cu cercetarea rugăminții, apare un element de noutate în cadrul cercetării, și anume algoritmul pe care autoarea îl preia de la Daiana Felecan și pe care îl adaptează propriilor nevoi analitice: *Cineva* [Agent] *roagă* [v] *ceva* [Temă] *pe cineva* [Țintă] *± pentru cineva* [Beneficiu] *± SCOP* [Argument], unde:

- cineva = emițentul rugăminții;
- a ruga = indice de rugare;
- ceva = obiectul/conținutul spiritual sau material;
- pe cineva = destinatarul rugăminții;
- pentru cineva = „persoana în folosul căreia se înaintează rugămintea”;
- cu un anumit scop = argumentul de rugămintă (p. 162).

Prin poruncă, „«act[ul] de impunere» prin care se limitează libertatea decizională a receptorului” (p. 164), se înțelege raportul dintre locutori, amintind o dată în plus de

condițiile de succes ale lui J.L. Austin. Astfel, numai cineva situat pe o poziție superioară este în măsură să rostească porunca, în vreme ce interlocutorul său, aflat negreșit pe o poziție inferioară, ia act de cerința lui și acționează în consecință. Modalitatea de comunicare a poruncii poate fi directă ori indirectă, scrisă sau verbală, motivată ori nemotivată, formală ori informală.

După cum s-a arătat anterior, mulțumirea și scuza pot fi urmate de un răspuns (verbal, de cele mai multe ori), însă reacția la poruncă este imperativă. În caz contrar, cel căruia i se solicită ceva este sancționat: verbul *a cuteza*, de pildă, transmite „ideea de îndrăzneală, de asumare a unor riscuri, iar folosirea acestuia la forma negativă a conjunctivului prezent intensifică valoarea imperativă a poruncii și formulează o interdicție care anulează liberul arbitru al receptorului” (p. 170).

Autoarea se apleacă cu multă grijă nu numai înspre latura pragmatică a expresiilor analizate, ci și asupra perspectivei lexico-semantică. Codruța Cozma constată că Mihail Sadoveanu folosește, în construcția limbajului personajelor sale, grupuri nominale care pot lua diverse forme:

- nume propriu +/-precedat de însușire (*cuviosul Nicodim*, p. 177);
- statut social (*jupâne comise*, p. 178);
- statut uman + însușire (*oameni buni*, p. 178) etc.,

apoi formule de reverență (*măria ta*, p. 178), pronume de politețe (*mă rog dumitale*, p. 179), verbe (*te poftesc [...] cu umilință*, p. 179) și substituenți de forme verbale și pronominale, care întăresc caracterul protocolar al exprimării.

În capitolul al V-lea, *Eufemismul*, se arată cum limbajul eroilor sadovenieni este determinat de coordonatele sociale și culturale care delimitează universul lor: „Eroii săi dețin o competență comunicativă influențată de gradul de cultură, mediul social, experiența de viață și atașamentul la valorile tradiționale” (p. 183). Indivizi cu un înrădăcinat sentiment de solicitudine față de propria „față” și de „fața” interlocutorului, altfel spus, oameni care fac din buna-cuviință a exprimării o a doua natură a lor, alegând cu atenție expresiile folosite, personajele analizate folosesc un limbaj încărcat cu eufemisme care vizează, cu precădere, domeniile și ariile lexicale cu care se află în contact permanent. Astfel, tabuurile sacralului, între care pot fi amintite ariile semantice „diavol” (*Ducă-se pe pustii*, p. 186) și „moarte” (*acest om vede pe Dumnezeu*, p. 187), cele care au în vedere impurul fizic (termeni din aria semantică a sexualității, a sarcinii și a nașterii sau a corporalității) (*pe când mesenii își întrebuineau cu hărnicie fâlcile și dinții*, p. 193) și impurul moral (boli psihice, defecte morale) (*nu-ți spurca limba cu neadevăruri*, p. 195), sunt frecvente în vorbirea lor.

Ca urmare a compatibilității semantice „dintre două cuvinte/structuri lexicale (fie cu o sinonimie totală, fie cel puțin cu o suprapunere parțială a sensurilor)” (p. 196–197), substituția este frecventă când vine vorba despre construcția lexico-gramaticală a eufemismelor. În finalul capitolului, autoarea aduce în discuție un alt posibil motiv care „împinge” individul să își păstreze limbajul în granițele politeții – dorința de a-și statonici poziția în ierarhia socială. Grija pentru imaginea de sine, pentru propria „față”, s-ar traduce, după cum lasă autoarea să se înțeleagă, drept intenția de a cosmetiza latura comportamentală neplăcută și a o înlocui cu una idealizată, concretizată într-o expresie reverențioasă.

Capitolul al VI-lea se focalizează pe vorbirea nepoliticoasă, Codruța Cozma parcurgând sistematic drumul dinspre cadrul teoretic înspre cel practic. Astfel, aceasta punctează faptul

că impolitețea „este o manifestare specific omenească, prin care autorul, intenționat sau accidental, generează o degradare a raporturilor interumane, subminând principiul cooperării și alterând natura comunicării” (p. 202). De asemenea, impolitețea este stratificată din unghiul strategiilor folosite în realizarea sa. Există, așadar, câteva metode (p. 203) folosite în cazul *impoliteții pozitive*, cum ar fi „ignorarea interlocutorului, refuzul asocierii cu celălalt, etalarea dezinteresului, detașarea prin formule de adresare care impun o distanță socială”; urmează prezentarea strategiilor *impoliteții negative*: „ironizarea interlocutorului, invadarea spațiului personal (prin dezvăluirea unor informații intime sau prin așezarea în proxima apropiere a celui alt)”, manifestări evidente ale unui comportament ireverențios, care nu are darul de a încuraja interlocutorul să ia parte la conversație, ci, dimpotrivă, de a altera „fața” sa, de a-l răni, de a-l jigni. Sunt amintite, de asemenea, *impolitețea neoficială*, care plasează colocutorul „într-o poziție de maximă vulnerabilitate” (p. 203) prin recurgera la o vorbire aluzivă evidentă, înțeleasă de cei din jur, și *refuzul politeții*, care se traduce drept „absența politeții atunci când manifestările acestea sunt așteptate” (p. 203).

Având scopul precis de a adopta un limbaj ireverențios, emițătorul face uz de instrumente precum eufemismul, disfemismul și cacofemismul. Trecând de la ipostaza de caracterizare a personajelor prin limbaj (funcția reflexivă), adoptând apoi postura de instrument de potențare a expresivității discursului textual (funcția emfatică), disfemismele și cacofemismele sunt folosite și cu intenția vădită de a răni interlocutorul (funcția de feedback) sau pentru a da glas blestemelor (funcția metalingvistică) – aspect deloc surprinzător, dacă se are în vedere faptul că aceasta era o practică frecventă printre oamenii din timpurile și locurile descrise de Mihail Sadoveanu. Autoarea se oprește apoi asupra tipurilor de politețe. Aceasta poate fi:

- pozitivă, care „atacă fața publică a interlocutorului prin adresarea unor cuvinte tabu sau [...] care se tabuizează contextual” (p. 207);
- indirectă, care este observabilă numai luând în seamă celelalte aspecte ale comunicării non- și paraverbale;
- negativă, care se apropie până la confundare de violență/agresiune/agresivitate;
- falsă impolitețe, situație când exprimarea doar poartă masca impoliteții, când, în fapt, cuvintele sunt golate de încărcătura semantică care poate fi interpretată drept jignitoare și sunt chemate să exprime sensuri noi. Precum în cazul impoliteții intenționate, și falsă impolitețe este desăvârșită când ceilalți participanți la dialog cunosc codul pe care emițătorul îl folosește și sunt capabili să priceapă mesajul și, deci, falsă impolitețe;
- suspendarea impoliteții „apare în momentele în care contextul situațional impune necesitatea unei manifestări discursive protocolare, dar aceasta nu se concretizează” (p. 212).

Urmând tiparul instituit în capitolele precedente, concretizările discursive ale impoliteții, alături de caracteristicile lexico-gramaticale ale lor, succedă cadrului teoretic: insulta, al cărei scop este distrugerea feței interlocutorului (*Am să-ți arăt eu jurămintele, râie țărănească, a detunat boierul Gavril*, p. 215), blestemul, prin care se solicită intervenția forțelor supranaturale (*blăstămat să fie în veac*, p. 217), imprecățiile laice, cu alte cuvinte amenințări adresate nu numai interlocutorului, ci și urmașilor săi (*Înflorire-ar pe el lepra!*, p. 218).

Disfemismele cunosc o gamă variată de manifestări stilistice: metaforă (*am prins cânele*, p. 221), epitete depreciative (*lingăule*, p. 222), metonimie și antifrază.

Arsenalul de expresii ireverențioase este dublat, în acord cu mediul puternic impregnat de religiozitate în care locuiesc și cu respectarea cu sfințenie a cutumelor, de o serie de expresii care ascund înfățișarea neplăcută a vorbirii nepoliticoase, cum ar fi, de pildă, *sudalmă înfricoșată* (p. 223). Grija pentru limbajul curat, care se pune la adăpost de construcțiile jignitoare, este vizibilă și în modul cum personajele sancționează nerespectarea normelor (*Te poftesc să vorbești altfel despre fiul nostru*, p. 225). Nu de puține ori, personajele sadoveniene „apelează la strategii discursive menite să atenueze aceste consecințe și evită sau sancționează exprimarea disfemică” (p. 228).

Capitolul al VII-lea, *Ironia – jignire sub masca politeții*, debutează cu delimitările teoretice ale conceptului. Ironia a suscitat interesul cercetătorilor vreme îndelungată, începând de la Socrate și continuând până în prezent. Prezentarea teoretică a ironiei se bazează pe antiteza punctelor de vedere ale cercetătorilor: „una (o direcție de cercetare) în care ironia este considerată un act de vorbire indirect, bazat pe implicaturi conversaționale și având la bază suprapunerea a două mesaje: unul literal, de suprafață, care transmite o informație doar aparent asumată de vorbitor și unul implicit, de adâncime, care înmagazinează adevăratul sens al comunicării și care, pentru ca actul de vorbire să fie eficient, trebuie să fie descifrat de către ascultător. Cealaltă direcție (reprezentată de Sperber și Wilson 1981) punctează teoria că vorbitorul nu își asumă secvența preluată, ci doar o citează critic, distanțându-se de mesajul acesteia” (p. 232). Altfel spus, părerile celor ce au analizat ironia sunt divizate în două. Pe de o parte, unii o așază în dreptul politeții – Searle înțelege ironia drept „un fenomen comunicativ asociat actelor verbale” (p. 230), Leech vede în ironie o „manieră prietenoasă de a critica” (p. 230), iar Sperber și Wilson propun teoria conform căreia ironia ar transmite nu numai o construcție formală, ci este asociată unui gând sau ecou al gândurilor unei persoane, enunțurile ironice devenind astfel „enunțuri de tip ecou” (p. 231). Pe de altă parte, Brown și Levinson percep ironia ca pe un act „cu potențial ofensator” (p. 231), care încalcă maxima calității.

Deși operele supuse analizei cuprind ironia situațională și atitudinală, autoarea abordează ironia verbală, „o formă de discurs în care adevăratul sens al textului este mascat sau contrazis de cuvintele utilizate” (p. 235). Ironia se concretizează astfel:

- ca antifrază (– *Unde se află una ca asta? Pentru prieteni avem loc, fratele meu Alexa, creștini suntem și urmăm pildele învățătorului nostru. – S-a și văzut*, p. 235);
- ironia referențială: de pildă, în replica *Cum să-ți spun, jupâneasă Ilisaftă? Se pun împotriva, pentru c-au gustat din mâncarea asta o viață întreagă și nu pot aduce mărturie de bunătatea ei*, [subl. a.], p. 240), ironia apare în urma încălcării de către emițător a maximei calității. Pentru ca sensul real al afirmației să fie perceput de către interlocutor, trebuie parcurse câteva etape (*ibidem*): descifrarea sensului literal, compararea lui cu contextul, depistarea incongruențelor, anularea sensului inițial, reconstruirea altor posibile intenții, validarea lor și descoperirea sensului de adâncime al mesajului;
- ironia prin supramarcarea politeții;
- ironia prin naivitate simulată (pentru a fi apt să întrebuițeze astfel ironia, vorbitorii trebuie să își însușească anumite trăsături, după cum este cazul personajelor Candachia și Ilisafta, „deținătoarele unei abilități superioare de comunicare, ce împletește vorbirea aluzivă cu atacul învăluit în țesătura unei false curtoazii”, p. 242);
- prin hiperbolizare.

În concluzie, departe de a se face vinovată, pe de o parte, de căderea în păcatul suprasaturației teoretice, care ar conduce inevitabil la tratarea materialului literar drept un palimpsest pe suprafața căruia sunt grefate, remarcabil, fără îndoială, concepte teoretice, sau, pe de altă parte, de meteahna de a abandona analiza în cheie critică, obiectivă, în favoarea interpretării literare excesive, cartea de față armonizează cele două paliere într-o manieră care probează exercițiul critic și capacitatea de sinteză, vitale într-un atare demers științific. Osatura discursurilor vocii narative și ale personajelor este cu minuțiozitate pusă în lumină prin uzitarea unui vast arsenal de instrumente teoretice, având drept punct de pornire literatura de specialitate (aspect ușor de remarcat odată cu observarea atentă a impresionantei liste bibliografice, care adună laolaltă marii lingviști și teoreticieni literari, români și străini). Scriitura care demonstrează poziția critică, imparțială, spiritul doct și respectul față de obiectul analizat, trăsături indisolubile portretului unui iubitor de cuvânt, textul de față îmbogățește peisajul științific literar și lingvistic autohton și reprezintă un veritabil stâlp de susținere pentru viitoarele cercetări filologice care vizează operele sadoveniene, dar nu numai.

Florina Babici

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord, Baia Mare, România
(fbabici@yahoo.com)

MARINA CAP-BUN, *Literatura clasicilor de la Junimea*, București, Editura Universitară, 2024, 622 p.

Marina Cap-Bun este prof. univ. dr. habil. la Universitatea „Ovidius” din Constanța, unde predă de peste treizeci de ani literatura marilor clasici. De-a lungul timpului, a publicat mai multe volume ca unic autor. A debutat cu o teză de doctorat dedicată lui I.L. Caragiale, apărută în 1998, cu titlul *Oglinda din oglindă. Studiu despre opera lui I.L. Caragiale*, de referință pentru studiile în domeniu. Cum se întâmplă în situația multor cariere universitare, cercetarea doctorală devine definitorie pentru mulți ani, Caragiale rămânând o prezență constantă în activitatea didactică a autoarei, prin cursurile obligatorii sau opționale circumscrise epocii marilor clasici. Centenarul morții marelui clasic, în 2012, a prilejuit organizarea unei prime conferințe a Centrului de Cercetare „Studiile Românești în Context Internațional” și apariția primului volum publicat în cadrul centrului, intitulat *Actualitatea lui Caragiale*. Regăsim tema doctorală și în lucrarea pe care o prezentăm aici, *Literatura clasicilor de la Junimea*, privită prin altă oglindă, după ani de experiență didactică și de cercetare. În fond, ce anume face ca un scriitor să devină „clasic”? Eterna sa actualitate, interesul mereu viu al generațiilor de cititori, indiferent de vârstă. Ideea apare în expozeul introductiv semnat de autoare, care își definește cartea ca pe „o pledoarie pentru înnoirea pe care receptarea marilor clasici o cere, într-un nou mileniu” (p. 5), o regăsim apoi, argumentată științific cu ajutorul publicațiilor maioreștiene: „Descoperim aici una din intuițiile maioreștiene fundamentale: eterna actualitate, ușurința de a adapta mecanismele comicului caragialian la orice timp și loc” (p. 84) și, în fine, ideea se repetă cu referire la creația eminesciană: „Proba durabilității scriitorului clasic stă în puterea operei sale de a fi mereu în contemporaneitate, de a aparține simultan epocii care a generat-o și celor viitoare” (p. 154).

Volumul în discuție are un caracter de sinteză, astfel explicându-se și dimensiunile sale apreciabile. Calitatea demersului științific este probată de referenții care l-au evaluat în